

Intervju med Karl Berg född 1890 i Svedjebo.

Familjen Berg hade korn, som de arrenderade av bolaget. Han hade 2 kor och födde alltid upp grisar. Under dåliga år tog bolaget inte tillbaka någon tull, och denna sämre

Herr Bergs fader var från Edane i Värmland, född 1864. När han var helt liten dog modern och han kom att bo i en mjölnarfamilj. Fadern reste runt i landet och byggde sågverk. I 20-årsåldern följde Bergs far med sin pappa upp till Alnön, där sågverk då byggdes. Han blev så dräng hos en mjölnare i Friggessund, arrenderade därefter kvarnen i Brättingberg i 2 år. Flyttade snart till Svedjebo där han också arrenderade kvarnen. Här föddes Karl Berg 1890. 1892 flyttade familjen till Strömbacka, där fadern arrenderade kvarnen. 1904 blev han ofärdig och fick ett arbete som verkmästare i smedjan. Kvarnen gick till 1912, blev senare ombyggd till klensmedja. Mjöltnare Berg hade mycket arbete i sin kvarn och hade en dräng anställd till hjälp. På den tiden fanns i Strömbacka två magasin: i det som står kvar förvarades råg, korn, malt och havre, i ett annat strömming, sill och salt. Arbetarna tog ut vad de behövde en gång i månaden. Sedan kom de med råg, korn, havre och malt till kvarnen för att mala. Säckarna hade en trästicka, på vilken man ~~skrev~~ skrev sitt namn. Kvarnen, som var vattendriven, hade två stearnar samt en sk skrämaskin, där ytterskalen skräddes bort vid finmalning. Vanligen var det råg som finmaldes men även korn. Av kornmjöl bakades pannkakor. Av den säd som arbetarna ville mala, hade mjölnaren rätt att "tulla" en viss mängd. För detta ändamål hade han en stor tullkista, ca 5 m lång och 1 m bred och försedd med fack för olika sädesslag. Då kistan var full "sälde" mjölnaren denna säd till bolaget och den hamnade åter i magasinet. Men en del av tullen tog bolaget i arrende för kvarnen. Karl Berg har en avräkningsbok kvar efter fadern. År 1897 betalades ca 500 kr i arrende. Mjölnarens inkomster var ungefär lika stora. I familjen fanns 3 pojkar och en flicka, som dock avled i 9 års ålder. Karl Berg berättar att de hade det bra ställt ekonomiskt. ~~Var~~ 4 personer var i arbete och Berg gick i skolan 3 dagar i veckan och från 9 års ålder började han hjälpa fadern i kvarnen på de övriga dagarna. Då det var uttag i magasinet blev det mycket arbete och kvarnen gick både natt och dag. Även kolarna lämnade in sin säd till malning. Pojkens arbete bestod i att sätta ~~säckar~~ fram säckar till malnigen. Allra roligast var det att mala malt, för det

skulle bara grovmalas och gick fort!

Familjen Berg hade koföda, som de arrenderade av bolaget. Man hade 2 kor och födde alltid upp grisar. Under dåliga år tog bolaget inte tillbaka någon tull, och denna sämre säd användes då till kreatursuppfödning.

Fri bostad ingick i arrendet för kvarnen. Bergs åtnjöt också fri läkarvård samt fick del av det öl som delades ut till midsommar. Denna sed försvann ca 1900 men Karl Berg minns hur han som liten pojke gick för att hämta familjens utdelning. Så sent som in på 1920-30-talen bryggde bolaget öl, vilket användes under slätterarbetet. Till slättern var kolarna skyldiga att skicka en man ett visst antal dagar, så det var liv och rörelse på Strömbacka denna tid. Rabba= slå i backarna. Man tog vara på varje uns hö.

Doktorn kom var 14:e dag och hade mottagning på kontoret, men denna sed försvann i och med att fackföreningen bildats liksom de fria hyrorna. Vid sjukdom skulle man iväg till läkaren i Johannesberg eller också kom han till den sjuke, I dylika fall var det vanligt att han tog "gästgivar-skjuts", vilket innebar att gästgiverierna mot betalning skjutsade. Karl Berg utnyttjade gästgivar-skjuts år 1921 då han kom med tåg till Delsbo, blev skjutsad till Avholm, där man bytte häst, och därifrån till Strömbacka. Första bilen kom 1909. Det var bolaget som köpt en Minerva med suflett och signalhorn, märkt X 3! Difteri var en vanlig sjukdom i Bergs barndom och många barn avled. Vid 10 års ålder var Berg hemma ett helt år från skola, bl.a. medförde difterin att han miste synen samt fick svårt att röra sig. Disponent Bovallius var själv "halv läkare". Så fort någon var sjuk gick han och hälsade på. Han var mycket snäll och ett allt i allo: vid julottan var det han som predikade i kyrkan! Det värsta i sjukdomsväg var då spanska sjukan härjade 1918. På en vecka avled 12 personer i Strömbacka! I snickarverkstaden, där Berg då arbetade, hade man fullt arbete att göra kistor! 4 personer var i arbete och för att skydda sig mot farsoten hade man tjära på en varm häll - tjärröken skulle vara bra, och varken Berg eller de andra blev heller sjuka. Likkistorna var gratis, Berg fick betalt av bolaget för dem. Denna förmån blev kvar in på 30-talet - försvann i och med fackföreningens blidande.

Kontoret i Strömbacka var förr centrum för brukslivet. På kontoret fick skräddaren iskomakaren ut pengar för utfört arbete och där kunde man spara pengar mot ränta. Bergs fader sparde en del, men det var främst smederna som kunde lägga undan pengar - Berg tror att de alla hade en sparad slant på kontoret. Skatter drogs av på lönen på kontoret. I den gamla avräkningsboken kan man se att brandförsäkring (för lösöre), präst- och klockarlön dragits av på mjölnarens lön.

Då Berg konfirmerats fick han börja som kontorspojke. Han innehade denna tjänst i 2 år men trivdes aldrig. I stället fick han plats på snickarverkstaden. Redan i yngre år hade intresset för detta yrke valmat; i kvamen fanns nämligen en hyvelbänk, där fadern gjorde en del smärre arbeten och där Berg som pojke tyckte om att hålla till. På snickarverkstaden fanns ytterligare 2 pojkar i hans egen ålder. Gamle snickare Sving var där ytterst sällan. Förutom att tillverka kistor, skulle snickaren reparera vattenhjulen i smedjan sedan de stängts av efter veckan. Även modellsnickring förekom. 1923 arrenderade Berg snickarverksboden för 500 kr och har fortsatt med det till 1958. Maskiner etc var hans egna. Han hade vanligen två man till hjälp, har mest sysslat med inredningssnickrier på beställning. Inredningarna i Norrbo, Bjuråkers kyrka samt Auditorium i Iggesund har Bergs gjort. Hans största beställning var då han 1925 fick i entreprenad att tillverka alla grindar till ostkustbanan. Då hade han 10 karlar i arbete! Under sitt arbete har Berg sett en del av bostadsstandardens utveckling. Ute i byarna var det t.ex. mycket vanligt att man hade öppna spisar och helt saknade tapeter. Först på 1915-20-talet gjordes något åt arrendegårdarna. På 1930-talet företogs genomgående reparationer, då installerades ordentliga köksinredningar etc. I bostäderna på bruket var det bättre ställt, man var "mer framåt", som Berg säger. Där hade man både järnspisar och tapeter. I början av 20-talet tillverkade Berg en hel del flyttbara baracker till skogsarbetarna. Dessa har bott i skogen till ca 1960, då man började biltransporterna med arbetarna.

I Bergs ungdom var skytteföreningen i Strömbacka mycket aktiv. Bergs fader var storskytt, förde som pris hem det första mausergeväret år 1900, och själv började Berg skjuta vid 15 års ålder. Föreningen hade emellertid en del besvär, ty skjutbanan gick tvärs över vägen till Matsbo! Senare flyttades banan till Lappkullen. Föreningen dog ut 1912-13. Var lördag och söndag var det dans i Skyttepaviljongen. Föreningen ordnade ibland tombola etc för att få in pengar.

Även Godtemplarlogen var tidigare mycket aktiv. Berg var medlem till 17-18 års ålder. IOGT ordnade mycket fester både sommar- och vintertid. I logen samlades ungdomarna till lekar etc - det var också det enda som fanns i nöjesväg.

Eljest var Strömbackaborna inte så mycket i andra trakter på nöjen. Till midsommar kom i stället alla till bruket. I äldre tider betydde midsommar ofta sprit och slagsmål mellan bruks- och bondpojkar.

Förr lade man till midsommar hackat enris eller löv på golven i stugorna. Berg har sett lämningar efter vattenhål i många gårdar. Då man skurade golven fördes vattnet ut genom dessa hål. Något undergolv fanns ej. Hålet var försett med en tapp.

På juldagsmorgonen predikade disponent Bovallius i kapellet kl 6. Andra ottan hölls av järnbokhållare och postmästare Schwartz. Till ottan kom folk från byarna kring bruket och deras hästar hade bjällror.

I Bergs barndomshem fick man julklappar.

Nu för tiden är prästen i Strömbacka 1-2 gånger i månaden. Men det är bara ett tiotal personer som kommer till kyrkan. Berg är sedan en tid kyrkvård. Han sköter alla sysslor inomhus, bl.a. klockringningen. I kapellet finns två järntrianglar, smidda i Strömbacka 1864 då tornet byggdes. Berg slår på trianglarna med en träklubba, vareannan gång vid triangeln spets och varannan vid dess bas för att få sprödx resp. grov klang.

Förr i tiden gav Strömbackaborna ljus till kapellet. I kapellet satt man med alla ytterkläder på, ty någon värme fanns ej. Kyrkan används fortfarande till aftonsång, vigslar etc. Förr var det mycket vanligt att man vigdes i prästgården.. Berg gifte sig själv 1914 med Anna Rann från

Strömbacka. Hon är född 1891.

Strömbackaborna hade förr mycket kontakter utåt, både med Moviken och andra platser.

Berg tror inte att människor förr var särskilt vidskep-
liga. Möjligen då de som bodde på skogarna. De kunde se
skogsrädet ibland.

Maria Olsson föddes i Holmsberg där hennes far var arrendator.
Efter skolgången, vid 14 års ålder, fick hon börja arbeta och
tog bondplatser på olika gårdar. Redan som barn hade hon hjälpt
till med skötseln av familjens djur och då hon var 17 år blev
hon fäbodpiga. Fäbodvännen Mattie Högström och där fanns 6 an-
dra pigor, alla äldre än henne. Hon hade då hand om familjens
kor samt några andra familjers, sammanlagt 8-9 djur. Den drog
upp till vallen 2 veckor före midsommar och stannade till 3
veckor före Mikaelstiden. Var morgon skulle hon följa korna till
bete, på kvällarna kom de hem själva. Fram emot hösten då det
blev svamp i skogen ordnade sig djuren gärna kvar och man måste
gå att leta efter dem. Korna bandasjokades och själken separa-
rades. Sedan skulle mjölk hämmas, ostar yttas, smenar kokades
och färskost gjordes av osepiperad mjölk. Av vassla kokades
pank som kryddades med kanel, karkost och socker för att an-
vändas till smörgåsar. Till slättvorn kom husefolket upp för att
hämta dessa olika vöror och medförde då diverse mat till familjen.
Själv besökte hon inte bygden under sommaren och det var aldrig
samma el.dyl. på vallen. I köket i fäbodstugan fanns den öppna
härden där ostarna kokades. Till detta användes 50-liters
kopparkärl som skulle skuras med sjösand - ett tungt arbete.
I köket stod också en stor paradstäng med de finaste smörgå-
sart: bragött och lakan kryddade med Delstoska (röda blommar
och gröna blad i fankor), underlakanet hängde ner runt hela
stängens och pryddes och var försatt med fröar. Stängens kunde
också ha smörgåsar. Denna smörgörgång stod endast som pryddad, vall-
sigan sov själva på det oinredda loftet och om det kom gäster
sag man ut de fina lakanen för stängens och bäddade med annat.
Fru Olsson hade lärt sig fäbodens arbete av sina systrar som
varit på vallen före henne. Hon tyckte mycket om arbetet och
var aldrig rädd för att bo ensam. Hon berättar att hennes kor
en gång råkat ut för djuret som 8-åring hade hon skickats ut
för att valla gatter, djuren blev svulliga och den lilla
riddade sig och kom upp på en sten, varifrån de härns björnen
draga förbi.
Herr Olssons föräldrar hade ingen fäbod; de bodde mitt i skogen
och hade tillräckligt med baka